

Lånaren Arrietty

14-åriga Arrietty är en lånare, ett småfolk som har sin boning under människors hus. De lever på att låna sådant de behöver för sitt uppehälle, men bara sådant som människorna inte saknar. Det viktigaste för en lånare är att aldrig bli sedd av en människa, för i så fall måste de genast flytta. Men när Arrietty träffar pojken Sho förstår hon att alla människor inte är det hot som lånarna tror. En film om vänskap, lojalitet och ödmjukhet inför det okända.

Rekommenderad från åk 1

EN FILMHANDLEDNING AV
AGNETA DANIELSSON

Handling

"Jag glömmer aldrig den veckan i min mammas barn-doms-hem", berättar den svårt sjuke pojken Sho. Han ska genomgå en hjärtoperation och i avvaktan på den vilar han ut i det gamla huset i utkanten av Tokyo. I den igen-vuxna trädgården ser han en liten varelse som pilsnabbt gömmer sig i grönskan. Sho, långsam genom sin sjukdom men uppmärksam på detaljer hinner notera den decimeterstora flickan.

Genom Sho introduceras vi för lånarna, småfolket som har sin boning under människors hus. Det är sällan de skådas av oss normalstora, eftersom deras viktigaste regel är att aldrig bli sedda av människor. Om så sker måste de

genast flytta. För lånarna lever på att låna sådant de behöver för sitt uppehälle. En sockerbit här, en knappål där... Knappast något som saknas, men som för de pyttesmå lånarna har stor betydelse.

Perspektivet ändras och vi får istället följa lilla Arrietty. Snart 14 år är det dags för henne att initieras i lånarnas hemligheter. Det handlar om hur man osedd tar sig in i hus, hur man undgår livsfarliga rättor eller hur man gör för att bärga tunga och otympliga lån. Hennes debut som lånare är en spännande erfarenhet och hon följer noga sin pappas instruktioner. Hemma väntar mamman oroligt, för att världen är fylld av faror känner de flesta föräldrar till. För småfolk kan det vara än svårare, vilket de halvkvädna historierna om flera försvunna lånarfamiljer skvallrar om. Arriettys lilla familj med sina tre medlemmar är länge osäkra på om de är de enda kvarvarande, eller om det finns fler lånare någon annanstans.

Men under Arriettys första utflykt som lånare händer det de mest fruktas - hon blir sedd. Att Sho skulle ligga i sin säng hade hon inte räknat med. Hans nyfikenhet på henne är stor. Han säger att hon inte behöver vara rädd och att hans mamma berättat att hon också såg småfolk när hon var liten. Den entusiasm som han visar kan hon inte dela. Hon förstår vilka konsekvenser hennes oförsiktighet kommer att få. Tills vidare försöker hon och hennes pappa hålla den påtvingade flytten hemlig för mamman.

Sho vet naturligtvis inte vad han satt igång och han försöker få kontakt med Arrietty genom att lägga den sockerbit hon tappat vid deras möte utanför gluggen till deras hem. Nu förstår hela familjen att de måste flytta. Ett sådant närmande känns väldigt olustigt. Men innan dess

söker Arrietty upp honom, förklarar att han utsätter dem för fara och att de nu är tvungna att hitta ett nytt hem. Han berättar då om sig själv, om att hans mamma jobbar så mycket att hon inte har tid att ta hand om honom och att han tycker att det verkar så fint att som Arrietty ha en hel familj. Hans genuina intresse för henne och hans vilja att de ska bli vänner visar henne att han knappast är det hot som familjen trott.

Men det finns annat som hotar. En ilsken korp försöker sluka Arrietty, men Sho kommer till undsättning. Den gamla hushållerskan Haru, som ska sköta om honom, har under många år tyckt sig se lånare och lyckas bryta upp några plankor i den garderob under vilken lånarfamiljen har sitt hem. Triumferande får hon tag på mamman, stoppar ner henne i en burk och ringer efter en firma för skadedjursbekämpning. Äntligen får hon bekräftat att hon haft rätt i sina misstankar och att hon inte alls varit galen.

När Arrietty förstår att mamman är bortrövad beger hon sig till Sho för att få hjälp. Han ställer omedelbart upp och trots att han låsts in av Haru lyckas de två ta sig ut ur hans rum och smyga ner till det skafferi där mamman förvaras. Under tiden har skadedjursbekämparna anlänt med sina giftsprutor. Men när Haru ska visa upp bevisen för att småfolket existerar finns inget längre att visa upp. Burken där Arriettys mamma varit fångad är tom, lånarnas hem uttraderat - Haru framstår som komplett paranoid.

Arrietty och hennes föräldrar strävar fram i oländig terräng. Månen lyser på himlen. Mamman är trött och Arrietty ber om ursäkt för att de genom henne tvingas lämna sitt hem. Så möter de husets feta katt. Han och Arrietty stirrar länge på varandra, katten vänder sedan och springer till Sho och visar honom vägen till småfolket. Han andas tungt, svetten pärlar längs pannan men han är mån om att träffa sin lilla vän. Under tiden som föräldrarna installerar sig i den kaffekanna som ska bli deras segelfarkost på väg mot ett nytt hem så berättar han att han genom henne fått mod att leva. Hon önskar honom allt det bästa i livet och han försäkrar att hon alltid kommer att vara en del av hans hjärta. Han ska aldrig glömma henne. Så seglar familjen iväg, kannan får fart i den lilla bäcken och de styr mot den gryende soluppgången.

I pysslingarnas värld

Det är något fascinerande med pysslingar. I svensk folktrö har de alltid spökat runt, men förhållandet till dem har präglats av viss försiktighet. De till storleken näpna figurerna är nämligen inte alltid trevliga att konfronteras med. Vättar exempelvis bor precis som lånarna gärna under människornas boningar. Men till skillnad från de fredliga lånarna så är vättarna betydligt mer lättstötta. Det gäller att inte förarga dem, för i sin illvillighet kan de bestraffa människor både med sjukdomar och med olyckor. Problemet är att man i förväg sällan så noga vet vad som irriterar eller inte.

I Mary Nortons populära serie om "Lånarna" finns inget av vättarnas lynnighet. Den första av de fem böckerna kom 1952 och de följer den tradition i litteraturen som beskriver de pyttesmå på ett sympatiskt sätt. Ett tidigt exempel är H C Andersens "Tummelisa", om den lilla flickan som väcker så starka känslor hos giftaslystna smådjur. Men både paddan, åkerråtten, ollonborren och mullvaden snuvas på sina planer, och den driftiga Tummelisa hittar en make av samma skrot och korn i varmare land. En annan kär krabat, också en tumme hög, är Nils Karlsson Pyssling. Astrid Lindgrens bok som publicerades 1949 beskriver hans vänskap med pojken Bertil. Men till skillnad mot Sho i filmen kan Bertil bli lika liten som sin nyfunne vän. Det enda som krävs är att Bertil sätter tummen på en spik bredvid råtthållet under sin säng och samtidigt säger "killevippen". En som däremot utan egen påverkan minskar i storlek vid skiftande och olämpliga tillfällen är Alf Prøysens teskedsgumma. Ett tu tre krymper hon ihop och det försätter henne naturligtvis i de mest besvärliga situationer. Tack vare att hon i sitt förminskade tillstånd kan prata med djur klarar hon dock det mesta.

- Hayao Miyazaki, som skrivit manus till "Lånaren Arrietty", har tidigare regisserat älskade filmer för Studio Ghibli, som "Min granne Totoro", "Spirited Away" och "Ponyo på klippan vid havet". I alla de filmerna finns magi och övernaturliga företeelser som viktiga inslag. Men oftast är det bara barn och mycket gamla som kan förstå andevärlden. Fundera tillsammans varför ni tror att det i filmerna är på det viset. Varför skulle inte vuxna, som för-

äldrar till exempel, kunna se det övernaturliga? Är det skillnad mellan vad barn och vuxna ser och upplever?

- I en del samhällen tror man fortfarande på älvor, vättor och troll. På Island till exempel tar man ibland hänsyn till dem när man bygger nya vägar eller hus. Man är annars rädd för att maskiner ska gå sönder eller att man på annat sätt blir straffad. Vad tror ni? Kan det finnas småfolk? Försök hitta tre argument som talar för att de finns. Försök sedan hitta tre argument som bevisar att det inte finns småfolk. Jämför de olika argumenten och fundera över vilka ni tycker är mest övertygande.

- Man kan som sagt ha olika inställning till småfolk. Shos morfar, som byggde det fina dockskåpet, drömde hela tiden om att lånarna skulle bo där. Allt gjordes med omsorg, för att det skulle fungera precis som i deras eget hus. Tyvärr vågade de små aldrig flytta in där av rädsla för människorna. Hushållerskan Haru däremot ringer skadedjursbekämpare för att få bort lånarna. Hur tror ni hon tänker? Varför är hon så rädd för lånarna?

En utdöende art?

Arriettys lilla familj lever ett ganska isolerat liv. Därför blir hon glad då pappan kommer hem med en annan lånnare, Spiller. Hon har trott att de tre i hennes familj är de enda lånarna som finns kvar. Hon har tidigare hört om andra lånarna som försvunnit. Världen är full av faror; råttor, katter, glupska korpar och hämndlystna hushållerskor är bara några av de faror de måste vara vaksamma på. Det allra farligaste för småfolket är människorna, för vad de kan ta sig till vet man aldrig. Och enligt Arriettys pappa kan barn vara än värre än de vuxna. I deras fall visar det sig dock att hushållerskan Haru är betydligt farligare än Sho.

När Arrietty träffar Sho spår han att lånarna kommer att dö ut. Han menar att de kommer att gå samma öde till mötes som många andra arter redan gjort, eftersom miljön omkring dem förändras. Hans åsikter lyfter fram ett återkommande tema i många filmer från Studio Ghibli, nämligen människans samspel med naturen. Vår omgivning består av varelser som är beroende av varandra och

det krävs ömsesidig hänsyn. Respekt för naturen leder till harmoni för oss alla.

- Varför tror ni att Sho har en så negativ bild av hur framtiden för lånarna kommer att se ut? Hur skulle han kunna veta det, när han aldrig tidigare träffat en lånnare? Och vad menar han med att miljön omkring lånarna förändras så att de inte längre kan finnas kvar? Vad behövs egentligen för att lånarna ska kunna leva vidare? Finns de möjligheterna hemma hos er till exempel?

- I slutet av filmen säger Sho att han genom Arrietty fått mod att leva. Vad tror ni det är som har gett honom den känslan? Beskriv egenskaper som hon har, som kan ha hjälpt Sho att känna så. Hur tycker ni hon är som person? Skriv var och en upp det ni kommer på och jämför sedan med alla andra.

- I de flesta filmer får man veta hur historien slutar. Så är det inte i "Lånaren Arrietty", utan i den är slutet öppet, man vet alltså inte säkert vad som kommer att hända. Dela in er i mindre grupper och diskutera vad ni tror händer med Arrietty, hennes föräldrar och Spiller. Kommer de att hitta något nytt hem? Kommer de att få det lika trevligt som de haft tidigare? Kommer de att träffa andra lånare? Eller blir det kanske som Sho beförde, att de inte kommer att kunna leva vidare? Berätta för de andra grupperna hur ni tror att berättelsen slutar.

Lån eller stöld

För lånarna är det självklart att bara ta det som inte ägarna märker. Deras livsstil präglas av återbruk och med sin uppfinningsrikedom ges vardagliga föremål en ny användning. Och i vårt konsumtions-samhälle finns onekligen småsaker att plocka, utan att vi noterar det. För vi är duktiga på att handla och de flesta av oss har mer saker än vi egentligen behöver. Så är också shopping en av våra populäraste sysselsättningar. Det avspeglar sig inte enbart i att våra hem blir fulla, utan också i att mycket förpassas till soptippen. I Sverige producerar varje person ungefär 500 kilo skräp och sopor varje år.

Risken med att vara alltför prylgalen har lyfts fram i

tidigare filmer från Studio Ghibli. I Hayao Miyazakis "Spirited Away" exempelvis förvandlas föräldrarna till grisar just på grund av sin materialism. Som tur är så är de barn och ungdomar som oftast är huvudpersoner i filmerna inte lika påverkade av det materiella som deras föräldrar utan kan hjälpa dem att se det väsentliga i livet.

- Arrietty säger att de inte får låna sådant som människovarelserna skulle märka. Fundera i mindre grupper på vad som skulle kunna försvinna hemma hos er utan att ni skulle märka det. Fundera också över vad ni direkt skulle märka om det var borta? Varför skulle ni se det så snabbt?

- Hushållerskan Haru tycker att lånarna är tjuvar och att de stjälar. Pojken Sho däremot menar att det inte alls stämmer. Att ta det som är överflödigt och som ingen märker anser han inte är stöld. Vad tycker ni? Kan man säga att det inte är stöld att ta någonting, bara för att ägaren inte märker det? Förklara hur ni tänker.

- Familjen trivs bra i sitt hem under golvplankorna hos människorna. Det kan man förstå, så ombonat som det är. Arrietty vill att hennes rum ska likna en blomsteräng, eftersom hon är väldigt förtjust i blommor. (Hennes mamma tycker för sin del att det är ganska så stökigt.) Vad skulle ni vilja ha för tema i era rum, om ni fick välja? Rita era egna rum som ni skulle vilja ha dem inredda!

- Gör egna små "lånarhem" av skokartonger. Tänk att de ska bebos av små personer som är ungefär en decimeter långa. Då kan användningsområdena för till exempel kapsyler, tändsticksaskar, frimärken osv. bli helt andra än de är för oss. Tänk också på hur Arriettys familj gjorde för att ordna fin utsikt från sina fönster och gör på liknande sätt själva i era lådor.

Produktionsuppgifter

Japan 2010

Originalalets titel: Karigurashi no Arrietti

Producent: Toshio Suzuki

Manus: Hayao Miyazaki & Keiko Niwa efter Mary Nortons roman "Lånarna"

Regi: Hiromasa Yonebayashi

Klippning: Rie Matsubara

Musik: Cécile Corbel

Svenska röster

Arrietty - Ester Sjögren

Sho - Oliver Åberg

Hemmely - Cecilia Frohde

Hary - Ewa Fröling

Pod - Claes Ljungmark

Faster Lupy - Irene Lindh

Spiller - Love Bergström

mfl

Tekniska uppgifter

Längd: 94 minuter

Format: Vidfilm 1,85:1

Ljud: Dolby digital

Censur: från 7 år

Svensk premiär: 2 november 2011

Distribution

Pan Vision AB, Box 15200, 104 65 Stockholm Tel. 08-597 962 50, fax: 08-597 963 84 order@panvision.com

Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution efter den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar. Via länken www.sfi.se/filmdistribution kan ni lära mer om hur ni hittar och bokar film.

Redaktion

Andreas Hoffsten, Film i hela landet, Svenska Filminstitutet, januari 2012